

TAUSTINFO

2001. AASTAST MUUTUS EESTIS TAAS TARBIJAHINNAINDEKSI ARVUTAMISEL KASUTATAV OSTUKORV

Tarbijahinnaindeks on sünteesitud näitaja, mis iseloomustab individuaalsete (kaupade ja teenuste ning nende gruppide) hinnakõikumiste agregeeritud muutust. Individuaalindeksite agregeerimisel kasutatakse fikseeritud osakaalude süsteemi, sest vastasel juhul ei peegeldaks indeks hindade, vaid mahu (st nii hinna kui ka struktuuri) muutust. Enamasti kasutatakse Laspeyres'i-tüüpi indeksit, st indeksit, milles eratarbija kulutuste fikseeritud struktuur vastab baasperioodi kulutuste omale. Põhjus on selles, et baasperioodi kulutuste kohta on olemas operatiivne informatsioon ning pikemaid aegridu saab arvutada, ilma et osakaalude süsteemi tuleks muuta. Samas kipub see indeks tegelikult ülehindama või sellest häälbima, kuna tegelike kulutuste struktuur muutub ja tarbitakse asenduskaupu.

Seetõttu kerkib aeg-ajalt küsimus, kuivõrd struktuur vastab tegelikkusele. Kui ei vasta, siis tavaliselt muu-

detakse toimunud muutuste alusel osakaalusid – lisatakse struktuuri uusi kaupu, muudetakse tarbimismahu näitajaid ning korrigeeritakse hindu. Muutuva ja püsiva struktuuriga indeksi erinevuste tõttu tekib ümberhindamisel nihe. Reeglina piiratakse sellega, et teatatakse struktuuri muutmisest alates mingist kuupäevast. Mõnikord arvutatakse ka teatud perioodi (näiteks aasta) jooksul paralleelselt kahte – vana ja uue struktuuriga andmerida.

Eestis on THL ostukorvi struktuuri muudetud juba neli korda (1992. aasta juulis ning 1994., 1998. ja 2001. a jaanuaris). Seetõttu on erinevate komponentide osatähtsus suuresti muutunud: näiteks toidu osatähtsus on vähenenud 16,5 protsendipunkti võrra, eluase-mega seotud kulutuste oma aga suurenenud ligi 6 pp. Hinnates toimunud ning oodatavaid muutusi, võib meie eratarbija kulutuste struktuuri võrrelda eurotsooni riikide eratarbijate omaga (vt tabel 2b).

Tabel 2b. Tarbijahinnaindeksi komponentide osakaalude struktuur (%)

	Eesti juuli 1992	Eesti jaanuar 2001	Saksamaa 1995	Liimaa 1996
Toit	43,5	27,0	13,1	18,9
Alkohol ja tubakas	5,1	7,8	4,2	8,2
Riietus ja jalatsid	11,8	6,8	6,9	7,0
Eluase	11,2	17,5	27,5	8,4
Majapidamine	6,1	5,3	7,1	4,6
Tervishoid	0,8	2,4	3,4	1,9
Transport	9,1	11,5	13,9	12,1
Side	0,8	4,8	2,3	2,1
Vaba aeg	7,2	6,8	10,4	11,7
Haridus ja lasteasutused	0,6	1,6	0,7	1,7
Söömine väljaspool kodu	2,6	3,9	4,6	18,3
Mitmesugused kaubad ja teenused	1,4	4,7	6,1	5,2
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0

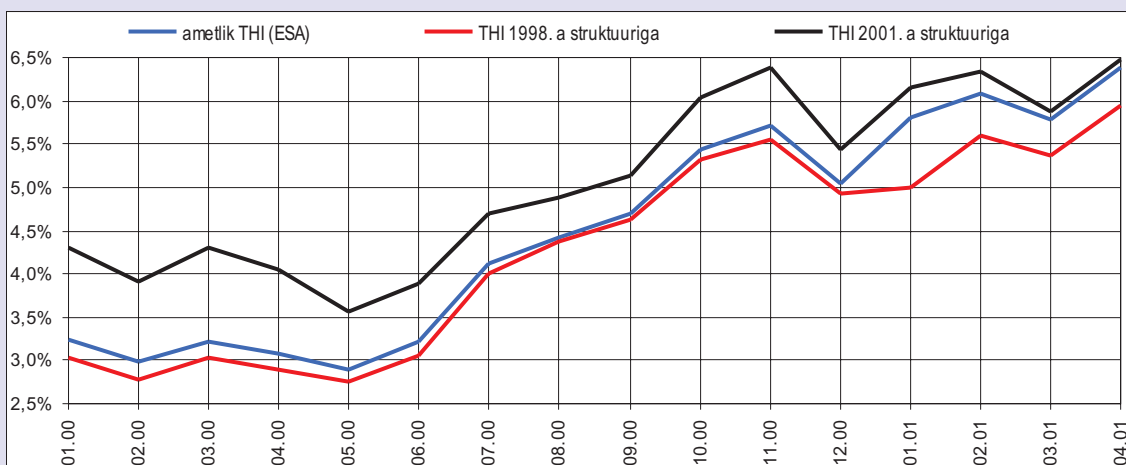
Eurosooni harmoneeritud tarbijahinnaindeks (Harmonised Indices of Consumer Prices – HICP; HTHI) arvutatakse ja publitseeritakse üldise võrdlusbassi (1996=100) ning üldise kaupade ja teenuste struktuuri ning klassifikatsiooni järgi alates 1997. a märtsist. HTHI meetodikat on suurema ühilduvuse ja võrreldavuse nimel pidevalt täiustatud. Hinnaindeksi osakaalude struktuuri seisukohalt on tähtis teada, et eurosoonis ei ole ühtsustatud kaaludega ostukorvi, mis kehtiks kõigis liikmesriikides. Eurosooni HTHI kalkuleeritakse kui liikmesriikide indeksite kaalutud keskmine. Liikmesriigi osakaaluks on riigi eratarbimise osatähtsus kogu eurosooni eratarbimises, kusjuures eratarbimisena arvestatakse ainult rahalise lõpptarbimise kulutusi HTHI koosseisu kuuluvatele hüvistele. Tarbimise struktuur varieerub riigiti.

Eurosoonis on toidu, alkoholi ja tubaka keskmine osatähtsus ligi 21%, energia ja eluaseme oma 25%, transpordikulude oma 16%. Lähtuvalt sellest võib oodata, et ka Eestis toidukulutuste osatähtsus edaspidi väheneb, eluasemega, vaba aja veetmisega ja haridusega seotud kulude osatähtsus aga suureneb.

Majandus- ja rahaliidu liikmesriigid ei ole kohustatud iga aasta oma ostukorvi muutma. Siiski kaldutakse ümberhindamise intervalle lühendama. Ka Eesti jaoks tähendab see üha tihenevat kokkupuutumist struktuuri muutmisest tingitud küsimustikuga, sest alates 2001. aastast hakatakse meil THI ostukorvi struktuuri muutma iga aasta.

Ligikaudu võib Eesti tarbija ostukorvi muutuste mõju hinnata ajas nii tahapoole, kaaludes eelmiste perioodide hinnamuutusi uue ostukorvi abil (sel juhul oluks 2000. aasta keskmine hinnakasv 4,0% asemel 4,7%), kui ka ettepoole, kaaludes järgnevatel perioodidel hinnamuutusi vana ostukorviga (see teeks tänava esimese nelja kuu keskmiseks aastainflatsiooniks mitte 6,0 vaid 5,5%; vt joonis 3b). Sellise võrdleva hinnangu kasutamine võimaldab järjepidevamalt ning adekvaatselt hinnata toimuvaid suundumusi ning kirjeldada struktuurimuutuste mõju.

Suurimateks probleemideks on ostukorvi muutusest tingitud nihked THI või inflatsioonitempo prognoosimisel ning oht, et majandusagendid kujundavad oma ootused moonutatud informatsiooni põhjal ning need on seetõttu ebaadekvaatsed.

Joonis 3b. Tarbijahinnaindeksi kasvu hinnang erinevate ostukorvide puhul